



## CHIZMACHILIK FANIDAN PORTFOLIAGA ASOSLANGAN BAHOLASH TIZIMI

**Saminjonova Navro'za Komiljon qizi**

Qo'qon davlat universiteti 3-kurs talabasi

**Sattorova Sarvinoz Ortiqboy qizi**

Qo'qonDU San'atshunoslik kafedrasida v.b. dotsenti

**Annotatsiya:** Mazkur ilmiy maqolada chizmachilik fanini o'qitishda portfolioga asoslangan baholash tizimining nazariy-metodik asoslari yoritilgan. Portfolioli baholash o'quvchilarning grafik savodxonligi, ijodiy fikrlashi, amaliy ko'nikma va malakalarini bosqichma-bosqich rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali ta'lim texnologiyasi sifatida tahlil qilinadi. Maqolada portfolioli baholashning maqsadi, vazifalari, turlari hamda chizmachilik darslarida uni qo'llash bosqichlari ilmiy asoslangan holda bayon etilgan. Shuningdek, portfolioli baholash mezonlari, baholash indikatorlari, o'quvchi faoliyatini monitoring qilish hamda refleksiya jarayonini tashkil etish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqot natijasida portfolioli baholash chizmachilik fanida talabalarning mustaqil ishlash kompetensiyasini oshirishi, ularning grafik topshiriqlarni bajarish sifati va mantiqiy fikrlashini rivojlantirishi aniqlangan. Portfolioga asoslangan baholash tizimi an'anaviy reyting va yakuniy nazorat shakllarini to'ldiruvchi, ta'lim natijalarini shaffof hamda adolatli baholash imkonini beruvchi innovatsion yondashuv sifatida talqin etiladi.

**Kalit so'zlar:** portfolio, baholash tizimi, chizmachilik, kompetensiya, grafik savodxonlik, refleksiya, mezon, indikator, monitoring, pedagogik texnologiya.

### **Kirish**

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quv jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarning amaliy kompetensiyalarini rivojlantirish va natijalarni obyektiv baholash masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, chizmachilik fanida o'quvchilarni faqat nazariy bilimlar bilan cheklab qo'ymasdan, ularning amaliy ko'nikmalarini bosqichma-bosqich shakllantirish talab etiladi. Chizmachilik fanining o'ziga xosligi shundaki, u grafik tasvirlar orqali fikrlashni rivojlantiradi, fazoviy tasavvur, texnik tafakkur va ijodiy yondashuvni shakllantiradi.

An'anaviy baholash tizimlarida ko'pincha yakuniy natija ustuvor hisoblanadi. Bu esa o'quvchining rivojlanish jarayonini to'liq aks ettirmaydi. Shu sababli zamonaviy ta'limda o'quvchining bilim, ko'nikma va malakasini faqat yakuniy ish orqali emas, balki butun o'quv jarayoni davomida amalga oshirilgan ishlari asosida baholash tizimiga ehtiyoj kuchaymoqda.

Shu nuqtayi nazardan portfolioga asoslangan baholash tizimi chizmachilik fanini o'qitishda eng samarali metodlardan biri hisoblanadi. Portfolio o'quvchining

dars davomida bajargan grafik ishlari, loyihalari, chizmalar tahlili va rivojlanish dinamikasini o'zida mujassamlashtiradi.

### Asosiy qism

Portfolio — bu o'quvchining muayyan vaqt davomida bajargan ishlari, yutuqlari, rivojlanish jarayonini aks ettiruvchi hujjatlar va materiallar to'plamidir. Pedagogik nuqtayi nazardan portfolio o'quvchining o'quv faoliyatini nazorat qilish va baholashning zamonaviy shakli bo'lib, u ta'lim jarayonida o'z-o'zini baholash, refleksiya va mustaqil rivojlanishga xizmat qiladi.

Portfolioga asoslangan baholash tizimi quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- o'quvchi faoliyatini jarayon davomida baholash;
- chizmachilikdagi amaliy ko'nikmalar rivojlanishini kuzatish;
- ijodiy yondashuv va individual uslubni aniqlash;
- ta'lim natijalarini shaffof va adolatli baholash.

Chizmachilik fanida portfolio nafaqat chizma va grafik ishlar to'plami, balki o'quvchining texnik tafakkuri, tasvirlash madaniyati va grafik kompetensiyasini ifodalovchi asosiy vosita hisoblanadi.

Portfolioli baholashning asosiy maqsadi — o'quvchining grafik savodxonligi va chizmachilik bo'yicha kompetensiyalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish hamda natijalarni jarayon asosida baholashdir.

Portfolioli baholash vazifalari quyidagilardan iborat:

- o'quvchining grafik topshiriqlarni bajarish jarayonini tizimli nazorat qilish;
- ijodiy ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash;
- chizma bajarishdagi aniqlik, standartlarga rioya qilish ko'nikmasini shakllantirish;
- mustaqil ishlash va loyihalash qobiliyatini rivojlantirish;
- o'quvchining individual yutuqlarini tahlil qilish.

Portfolioli baholash tizimi chizmachilik fanida o'quvchi faoliyatini chuqur tahlil qilishga yordam beradi va pedagogga baholashni obyektiv tashkil etish imkonini beradi.

Adabiyotlarda portfolioning bir necha turlari mavjud bo'lib, ularning chizmachilik fanida qo'llanilishi ham muhim ahamiyatga ega.

**1. Ishchi portfolio (working portfolio).** Bu turdagi portfolio o'quvchining kundalik ishlari, eskizlar, mashqlar, chizmalar, xatolar va tuzatishlar jarayonini o'z ichiga oladi. Chizmachilikda aynan shu turdagi portfolio eng samarali hisoblanadi.

**2. Namoyish portfoliolar (showcase portfolio).** Unda o'quvchining eng yaxshi ishlari jamlanadi. Masalan, murakkab detallar chizmasi, kesimlar, proyeksiyalar, yig'ma chizmalar.

**3. Baholash portfoliolar (assessment portfolio).** U o'quvchining o'zlashtirish darajasini baholash uchun mezon asosida shakllantiriladi. Bunda har bir ish baholash jadvali va indikatorlar orqali tahlil qilinadi.

**4. Portfolioli baholashning metodik bosqichlari.** Chizmachilik fanida portfolioli baholashni tashkil etish quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

**1-bosqich: Maqsadni belgilash.** O'qituvchi portfolio orqali baholanishi kerak bo'lgan kompetensiyalarni aniqlaydi: chizma standartlari, grafik aniqlik, proyeksiyalash, o'lchamlash va h.k.

**2-bosqich: Portfolio tarkibini shakllantirish.** Portfolio quyidagi materiallardan iborat bo'lishi mumkin:

- geometrik yasash ishlari;
- proyeksiyalar (Monj usuli);
- kesim va qirqimlar;
- detal va yig'ma chizmalar;
- aksonometriya;
- ijodiy loyiha chizmalari.

**3-bosqich: Baholash mezonlarini ishlab chiqish.** Har bir topshiriq uchun aniq mezonlar belgilanadi. Bu mezonlar o'quvchi uchun tushunarli va shaffof bo'lishi lozim.

**4-bosqich: Monitoring va tahlil.** O'qituvchi o'quvchi ishlarini muntazam kuzatib boradi, tavsiyalar beradi va natijalarni qayd etadi.

**5-bosqich: Yakuniy tahlil va refleksiya.** O'quvchi portfolio asosida o'z ishlarini tahlil qiladi, xatolarini ko'radi va kelgusi rivojlanish yo'nalishini belgilaydi.

Portfolioli baholash samarali bo'lishi uchun mezonlar ilmiy asoslangan bo'lishi zarur. Chizmachilik fanida quyidagi mezonlar muhim hisoblanadi:

- **Grafik aniqlik** (chiziqlar sifati, proyeksiya to'g'riligi)
- **Standartlarga rioya qilish** (GOST, ISO yoki milliy standartlar asosida)
- **O'lchamlash va yozuvlar madaniyati**
- **Kompozitsion joylashuv**
- **Mantiqiy fikrlash va fazoviy tasavvur**
- **Ijodiy yondashuv**
- **Topshiriqni mustaqil bajarish darajasi**

Har bir mezon uchun indikatorlar ishlab chiqilishi lozim. Masalan, grafik aniqlik mezoniga mos indikatorlar:

- proyeksiya chiziqlarining mosligi;
- simmetriya va o'qlarni to'g'ri joylashtirish;
- o'lchamlarni aniq qo'yish.

Shu orqali baholash jarayoni subyektivlikdan holi bo'ladi.

Portfolioga asoslangan baholash tizimi chizmachilik fanida quyidagi afzalliklarga ega:

- o'quvchining rivojlanish dinamikasi aniq ko'rinadi;
- amaliy topshiriqlarning sifatini oshiradi;
- mustaqil ta'limga rag'batlantiradi;
- refleksiya va o'z-o'zini baholashni shakllantiradi;
- baholashda shaffoflikni ta'minlaydi.

Biroq ayrim muammolar ham mavjud:

- o'qituvchidan ko'proq vaqt va nazorat talab etiladi;
- baholash mezonlarini to'g'ri tanlash zarur;
- portfolioni saqlash va tizimlashtirish masalalari yuzaga keladi.

Shunga qaramay, zamonaviy elektron platformalar (Google Drive, LMS, Moodle) yordamida elektron portfolio tashkil etish bu muammolarni sezilarli kamaytiradi.

Chizmachilik fanini o'qitishda portfolioga asoslangan baholash tizimi o'quvchilarning grafik savodxonligi, texnik tafakkuri va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali metod hisoblanadi. Ushbu baholash tizimi ta'lim jarayonini shaffoflashtiradi, o'quvchining individual yutuqlarini ochib beradi va ularning mustaqil ishlash kompetensiyasini mustahkamlaydi. Portfolio orqali o'quvchining faqat yakuniy natijasi emas, balki o'rganish jarayoni ham baholanadi. Natijada chizmachilik fanini o'qitishda o'quvchilar faolligi oshadi, grafik topshiriqlarni bajarish sifati yaxshilanadi va ta'lim jarayonining samaradorligi ta'minlanadi. Shu sababli portfolioli baholash tizimini chizmachilik faniga keng joriy etish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati**

1. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2012.
2. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2008.
3. Xolmatov R. Chizmachilik (Oliy ta'lim uchun darslik). – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
4. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2004